

DOI: 10.33270/05267303.17
УДК 621.92

МИХАЙЛЕНКО Роман*

кандидат філософських наук, доцент кафедри теорії, історії та філософії права
Національної академії внутрішніх справ
03035, пл. Солом'янська, 1, м. Київ, Україна
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1689-4382>

Культура мислення сучасного правоохоронця

Анотація. Метою статті є теоретичне осмислення сутності культури мислення сучасного правоохоронця. У роботі проаналізовано культуру логічного мислення як важливий компонент формування особистості. Акцентовано, що людське мислення підпорядковується логічним законам і функціонує в логічних формах незалежно від науки логіки. Логічне мислення визначають як здатність до аналізу ситуації, події чи явища та як здатність до раціонального прогнозування майбутнього. Логічне мислення близьке до критичного, адже є основою комплексного бачення та розуміння реальності. Зазначено, що правова культура слугує важливим елементом особистісного розвитку правоохоронця, який не лише здійснює правозастосування, а й формує правове мислення, що відповідає стандартам державного управління та забезпечення правопорядку. Сучасні дослідження у сфері юридичної освіти засвідчують, що формування правової культури має ґрунтуватися на інтегрованому підході, що передбачає як правову освіту, так і морально-етичне виховання. Виокремлено, що правова культура поліцейських виходить за межі знання законів і норм, передбачаючи глибоке розуміння механізмів їх застосування в повсякденній діяльності. Формування такої культури потребує теоретичного засвоєння правових засад і практичного впровадження в реальні умови службової діяльності. Для цього необхідно розробляти інноваційні методи професійної підготовки, які базуватимуться на критичному мисленні й логіці. За допомогою мислення особа виявляє взаємозв'язок між предметами, подіями та явищами, з'ясовує причини та наслідки цієї взаємодії, а також може робити висновки, які згодом забезпечать ширше розуміння істотних ознак окремих правових явищ. Представлені результати можуть бути корисними викладачам вищих навчальних закладів, учителям шкіл, студентам вищих навчальних закладів.

Ключові слова: логічне мислення; культура мислення; правове мислення; юридичне пізнання; правова культура; правова реальність.

Історія статті:

Отримано: 01.07.2026
Прийнято: 28.08.2026
Опубліковано: 01.10.2026

Рекомендоване посилання:

Михайленко Р. Культура мислення сучасного правоохоронця. *Наука і правоохорона*. 2026. Вип. 3 (73). С. 187–192.
DOI: 10.33270/05267303.17

*Відповідальний автор

© Михайленко Р., 2026. This is an open access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License 4.0 (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>)

Вступ

Культура пронизує всі сфери життя суспільства. Всім зручно жити в середовищі, де діє контроль, відповідно до якого члени суспільства прагнуть поводитися згідно з очікуваннями інших людей і вважають негідним порушувати правила. Особливості культури мислення визначають, як саме людина опрацьовує інформацію, приймає рішення та взаємодіє з реальністю. На відміну від стихійного (побутового) мислення, культурне мислення є системним і керованим процесом.

Культура мислення сучасного правоохоронця формується як у сфері загальної культури, так і правової. Історично культура починається з моменту, коли людина виокремлює себе з природи. Зокрема, І. В. Борщевський та О. Д. Гринь (2021) зазначають: «У сучасному суспільстві актуалізуються шляхи розвитку правової культури, а також пошук напрямів підвищення її рівня. Відповідне значення має такий феномен, як правове мислення, яке відображає внутрішній розвиток правової системи у вигляді правових поглядів, ідей, концепцій та цінностей. З метою підвищення ефективності пізнання правової реальності в сучасній загально-теоретичній юриспруденції постає проблема правового мислення як явища, що характеризує окремий аспект правової культури й інтелектуальну складову юридичного пізнання» (Borshchevskiy, & Hryn, 2021, p. 22).

Формування мислення загалом та юридичного мислення зокрема є важливим аспектом становлення сучасного фахівця (Leshchenko, & Bielisiaeva, 2023; Zabolotska, Zabolotskyi, & Bohdan, 2023).

Огляд літератури

Досліджуючи будь-який предмет наукового дискурсу, дослідник має передусім проаналізувати наявні з цієї проблематики напрацювання. В українській науці питання особливостей культури мислення загалом і правового мислення зокрема досліджували О. Гвоздік (2024), М. Кельман (2023), Ю. Мельничук (2025), Д. Швець (2021) та ін. Перелік учених можна продовжувати й далі, але в контексті цього дослідження обмежимося зазначеними науковцями, водночас не стверджуючи, що лише вони здійснили вагомий внесок у дослідження цієї теми.

Матеріали та методи

Під час підготовки статті опрацьовано низку наукових праць, присвячених окресленій тематиці. Зокрема, увагу зосереджено на сучасних публікаціях. Під час дослідження використано методи порівняльного аналізу, синтезу, абстрагування й індуктивного узагальнення, системний метод тощо.

Системний метод використано для вивчення професійної діяльності правоохоронця як цілісної структури, у межах якої взаємодіють нормативні приписи, ціннісні орієнтації та поведінкові практики. Це дало змогу обґрунтувати поняття культури мислення як системного утворення. Методологічний прийом порівняння є високо-ефективним у контексті зіставлення різних, часто взаємозаперечних підходів до осмислення сутності феномена культури мислення сучасного правоохоронця. Зазначений метод дає змогу виокремити основне, закономірне, уникнути другорядного, і на цій підставі прийняти відповідне рішення щодо подальшого вирішення питань і виконання завдань, пов'язаних з цією темою.

Водночас, крім зазначеного методологічного ядра, використано й інші досягнення методології сучасного гуманітарного пізнання, зокрема діалектичний, феноменологічний, герменевтичний, структурно-функціональний, лінгвістичний підходи для виконання окреслених завдань. Проте в статті вони не є пріоритетними, адже виконують додаткову функцію в межах тих методологічних основ, які визначено як засадничі.

Вибір методів зумовлено предметом, метою та завданнями дослідження. Використано філософські та загальнонаукові методи пізнання. Методологічною основою дослідження є системний підхід, що надало можливість виокремити композиційні складові багатокomпонентного феномена культури мислення сучасного правоохоронця.

Результати й обговорення

Мислення вирізняє людину з природи, змінюючи саму природу й мислення. Реальна дійсність має відповідати таким формам, які будуть онтологічно виправдані та гносеологічно обґрунтовані. Це саме і є форми, де здійснюється онтологічно-гносеологічна тотожність, де для мислення відбувається поєднання закономірності й принципу.

Онтологічний вимір буття, що притаманний лише філософському усвідомленню, окреслює певний зріз цінностей. Характерними формами цих цінностей є принципи. Вони визначають спрямованість мислення, надають думкам системності. Існує хибна тенденція до ігнорування онтологічного виміру буття за межами філософії.

Інший зріз буття – гносеологічний. Сучасна реальність повністю охоплена формами гносеологізації. Прикладом цього є проникнення прикладної науки в різні сфери життя, розвиток техніки й технологій. Характерною цінністю цієї форми є закономірність. Наше сучасне життя насичене й кероване законами (хімічними, фізичними та ін.). Зазначені виміри буття виявляються й через тотожність. Тотожність у синтетичній її формі, яка починається з ототожнення мислення й буття, здатна відобразити взаємодію онтології та гносеології. Усяка реальність потребує узагальненого пізнання, а узагальнення, зокрема, базується на абстрагуванні. Процес абстрагування

виводить думку до вищого рівня абстракції, а саме – до розуміння тотожності. Осягнути нові горизонти усвідомлення тотожності означає наблизитися до дійсності в новій формі мислення (Mukhailenko, 2025).

Сучасний правоохоронець переважно зорієнтований на ґносеологічний зріз буття. Варто врахувати, що мислення юриста має певну специфіку – це вид професійного мислення, сфера мислення людини, чітко не обмежена й визначена передусім своїм предметом, тобто правом. Предметом і метою юридичного мислення зумовлені певні його особливості: раціональність, дефіцит емоційності, точність, яка значно більша, ніж у повсякденного мислення. Саме для нього важливим є оснащення всім арсеналом сучасної логіки. Правовому мисленню притаманний особливий зміст. Його можна визначити за допомогою: логічно витриманої програми переходу від одного етапу до іншого; аналізу засобів розумової діяльності й підходів до завдання; нарощування обсягу та підвищення достовірності інформації, що використовується; аналізу руху до поглиблення висновків, підвищення їх повноти й регулятивності.

Слід зауважити, що у сфері права реальність стає тотожною правосвідомості, якщо правова реальність стає повною реалізацією змісту правосвідомості, а остання стає тотожною правовій реальності, коли вона повністю осягає цю реальність (Bandura, 2019).

Отже, у сучасному контексті правове мислення є специфічною формою соціального мислення, що спрямоване на пізнання навколишньої соціально-правової дійсності. Тому можна вважати, що об'єктом пізнання правового мислення, як і інших елементів правової сфери духовного світу людини, є правова реальність, завдяки якій людина зіставляє думки, тобто судить, робить умовиводи, з одних думок виводить інші, в яких міститься нове знання (Popadynets, 2021, р. 92). Водночас Ю. І. Мельничук акцентує, що юридичні проблеми часто мають багатогранний характер і потребують комплексного аналізу великої кількості фактів, нормативних актів і судової практики. Постійні зміни законодавства формують виклик для представників юридичної професії щодо оновлення своїх знань з метою оцінювання змін та їхнього впливу на конкретні справи. Учений зауважує, що в процесі пізнавальної діяльності суб'єкт формулює певну систему міркувань, які містять знання про об'єкт пізнання та втілюються у висловлюваннях, зміст яких можна оцінити як істинний або хибний. Від специфіки пізнавальної системи, у межах якої розвивається знання, залежить розуміння істини (Melnychuk, 2025, р. 908). Сучасний правоохоронець постійно повинен відповідати викликам сучасності й у сфері мислення. Н. Пряхіна виокремлює групу якостей, що стосуються інтелектуальних здібностей особи поліцейського:

оперативність мислення, тобто швидкість мисленевих процесів, так звану інтелектуальну лабільність і добре розвинене логічне мислення. Не менш вагомими є критичне мислення та здатність грамотно висловлювати свої думки, оскільки під час виконання службових обов'язків поліцейським часто доводиться приймати швидкі рішення, які впливають на здоров'я та самопочуття як самих поліцейських, так і представників громадськості (Priakhina, 2022, р. 242). Крім того, знання логіки підвищує культуру мислення, формує навички грамотно мислити, розвиває критичне мислення до власних і чужих думок. Вона стає тим необхіднішою, що вищим є професійний рівень юриста. Складання законів, правових актів та інших важливих документів неможливе без застосування логіки (Kuchai, Bida, & Rokosovuk, 2023, р. 70).

На особливостях логічної культури сучасного правоохоронця також зосереджує увагу В. Аксьонова, зауважуючи, що в професійній діяльності працівника Національної поліції України для того, щоб уникнути негативних наслідків, потрібно мати логічне правильне мислення, невід'ємними рисами якого є послідовність, незаперечність, доведеність. Для цього необхідно навчити курсантів і студентів методів абстрактного, логічного та критичного мислення, аналізу й синтезу; сформувати навички використання принципів логічного мислення в практичних ситуаціях (аналізувати юридичну термінологію, тлумачити правові документи, знаходити в них суперечності, застосовувати логічні методи в процесі правової кваліфікації злочину чи правопорушення); навчити засад наукової методології (формулювання тези в доведенні, її аргументація, здатність будувати й перевіряти гіпотези та версії); сформувати навички критичного мислення під час аналізу світоглядних, соціально й особистісно значущих проблем; навчити аналізувати та порівнювати інформацію з різних джерел; сформувати навички самостійної роботи та самодисципліни. Логічна культура працівника правоохоронних органів, зокрема абстрактно-логічне мислення, виявляється, з одного боку, в адекватному відображенні зовнішнього світу в його мисленні, а з іншого – у правильній логічній структурі процесу міркування (Aksonova, 2024, р. 20).

Зазначений підхід суголосний з науковою позицією А. Хребтової, А. Шуть та О. Солохи. На їхню думку, в юридичному обґрунтуванні дедукція надає юридичним документам структуру, що дає змогу здійснювати перехід від загальних принципів права до юридичної емпірики. Крім того, логічно неправильні форми не є переконливими, що призводить до відхилення такого аргументування (Khrebtova, Shut, Solokha, 2024, р. 436).

На особливостях юридичної мисленнєвої форми акцентують й інші дослідники. Зокрема, Л. Руснак (2025) зазначає, що юридичне мислення відрізняється від загального своєю нормативною

основною, що виокремлює його серед інших видів когнітивної діяльності. На відміну від загального мислення, яке не обмежене жорсткими правилами та може бути інтуїтивним або спонтанним, юридичне мислення має діяти в межах закону. Воно завжди орієнтоване на певну нормативну базу та структурується відповідно до правових принципів і цінностей, таких як справедливість, законність і рівність (Rusnak, 2025, р. 7).

Висновки

На основі викладеного матеріалу й аналізу наукових джерел з окресленої проблематики можемо дійти висновку, що культура мислення сучасного правоохоронця виявляється у свідомому ставленні до процесу міркування. Логіка систематизує правильні способи міркування. Вона надає думці визначеності, несуперечливості, послідовності й обґрунтованості. Свідомо побудова міркувань відповідно до законів правильного мислення є значно швидшим і надійнішим способом досягнення істини, ніж логічна інтуїція. Оскільки інтуїтивні висновки можуть бути хибними, виникає необхідність їхньої логічної перевірки.

Розвиток цього напрямку дослідження міркування може сприяти формуванню нових

міждисциплінарних форм дослідження права. Раціональне мислення забезпечило людству чималий прогрес. Одним із глибинних потягів особистості є прагнення розпізнати логіку навколишнього світу, задовольнити своє бажання зрозуміти сенс буття. Людське мислення зумовлене внутрішньою потребою індивіда у творчості й інтелектуальній дії. Потужна тяга до знання – це людська потреба. Будь-яка жива істота сприймає світ таким, яким він є. Лише людина прагне осягнути, як улаштований світ, які закони нею керують, що визначає її сутність.

Подяки

Автор висловлює щирі вдячності технічним редакторам та оформлювачу наукового фахового видання «Наука і правоохорона» за технічну підтримку та сприяння в підготовці матеріалів до публікації.

Фінансування

Дослідження не фінансувалося.

Конфлікт інтересів

Немає.

References

- [1] Aksionova, V.I. (2024). Logical culture is a necessary component of the professional activity of an employee of the national police of Ukraine. *Perspectives: socio-political journal*, 1, 18-22. DOI: 10.24195/spj1561-1264.2024.1.3
- [2] Bandura, O.O. (2019). Gnoseology of Law as a Component of Philosophical Gnoseology. *Philosophical and methodological problems of law*, 2(18), 52-62. DOI: 10.33270/02191802.52
- [3] Borshchevskiy, I.V., & Hryn, O.D. (2021). Legal thinking as a phenomenon of legal reality and its relationship with legal knowledge. *Scientific Bulletin of Uzhgorod National University. Series «Law»*, 65, 21-25. DOI: 10.24144/2307-3322.2021.65.3
- [4] Hvozdk, O. (2024). Paradoxes of implication and the problem of evidence. *Philosophical and methodological problems of law*, 1(27), 23-30. DOI: 10.33270/01242702.23
- [5] Kelman, M. (2023). Peculiarities of professional legal understanding. *Bulletin of the National University «Lviv Polytechnic». Series «Legal Sciences»*, 10, 2(38), 57-65. DOI: 10.23939/law2023.38.057
- [6] Khrebtova, A.A., Shut, A.O., & Solokha, O.V. (2024). Logic as an element of legal reasoning and its application in the process of drafting legal documents. *Scientific Bulletin of Uzhgorod National University. Series «Law»*, 83(3), 434-438. DOI: 10.24144/2307-3322.2024.83.3.67
- [7] Kuchai, T., Bida, B., Rokosovik, N. (2023). The culture of logical thinking as an important component of personality formation. *Humanities Studies. Series «Pedagogy, Psychology, Philosophy»*, 11(4), 67-72. DOI: 10.31548/hspedagog14(4).2023.67-72
- [8] Leshchenko, H., Bieliaieva, A. (2023). Formation of professional competence of future lawyers. *Young scientist*, 6(118), 47-50. DOI: 10.32839/2304-5809/2023-6-118-10
- [9] Melnychuk, Yu.I. (2025). Peculiarities of knowing legal truth. *Analytical and comparative jurisprudence*, 01, 907-911. DOI: 10.24144/2788-6018.2025.01.151
- [10] Mykhailenko, R.V. (2025). Identification and distinction as a phenomenon of thinking practice. *XV scientific readings dedicated to the memory of academician Volodymyr Volodymyrovych Kopeychikov: collection of materials* (pp. 61-63). Kyiv: National Acad. of Internal Affairs. Retrieved from <https://elar.nauk.edu.ua/handle/123456789/39721>
- [11] Popadynets, H. (2021). Legal thinking of civil society as a factor in the formation of legal culture. *Bulletin of the National University «Lviv Polytechnic». Series «Legal Sciences»*, 8(3), 90-95. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/vnulpurn_2021_8_3_14

- [12] Priakhina, N.O., Kohut, Ya.M., & Zhydetskyi, Yu.Ts. (2022). Professionally important qualities of a modern police officer. *Habitus*, 39, 239-243. DOI: 10.32843/2663-5208. 2022.39.43
- [13] Rusnak, L.M. (2025). Methods of developing legal thinking in the process of professional training of lawyers. *Zenodo*. DOI: 10.5281/zenodo.14586993
- [14] Shvets, D.V. (2021). Field independence as a characteristic of the life of police officers. *Law and Security*, 3(82), 219-230. DOI: 10.32631/pb.2021.3.25
- [15] Zabolotska, S., Zabolotskyi, N., & Bohdan, B. (2023). Development of professional thinking of legal students in the process of mastering the profession. *Prospects and innovations of science*, 1(19), 114-124. DOI: 10.52058/2786-4952-2023-1(19)-114-124

Список використаних джерел

- [1] Аксьонова В. І. Логічна культура – необхідна складова професійної діяльності працівника національної поліції України. *Перспективи: соціально-політичний журнал*. 2024. № 1. С. 18–22. DOI: 10.24195/spj1561-1264.2024.1.3
- [2] Бандура О. О. Гносеологія права як складова філософської гносеології (загальні міркування). *Філософські та методологічні проблеми права*. 2019. № 2 (18). С. 52–62. DOI: 10.33270/02191802.52
- [3] Борщевський І. В., Гринь О. Д. Правове мислення як явище правової дійсності та його взаємозв'язок із юридичним пізнанням. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2021. Вип. 65. С. 21–25. DOI: 10.24144/2307-3322.2021.65.3
- [4] Гвоздік О. Парадокси імплікації та проблема доказовості. *Філософські та методологічні проблеми права*. 2024. № 1 (27). С. 23–30. DOI: 10.33270/01242702.23
- [5] Кельман М. Особливості професійного праворозуміння. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія «Юридичні науки»*. 2023. Т. 10. № 2 (38). С. 57–65. DOI: 10.23939/law2023.38.057
- [6] Хребтова А. А., Шуть А. О., Солоха О. В. Логіка як елемент юридичних міркувань та її застосування у процесі складання юридичних документів. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2024. Вип. 83. № 3. С. 434–438. DOI: 10.24144/2307-3322.2024.83.3.67
- [7] Кучай Т., Біда Б., Рокосовик Н. Культура логічного мислення як важливий компонент формування особистості. *Гуманітарні студії. Серія «Педагогіка, психологія, філософія»*. 2023. № 11 (4). С. 67–72. DOI: 10.31548/hspedagog14(4).2023.67-72
- [8] Лещенко Г., Беляєва А. Формування професійної компетентності майбутніх юристів. *Молодий вчений*. 2023. № 6 (118). С. 47–50. DOI: 10.32839/2304-5809/2023-6-118-10
- [9] Мельничук Ю. І. Особливості пізнання правової істини. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2025. Вип. 01. С. 907–911. DOI: 10.24144/2788-6018.2025.01.151
- [10] Михайленко Р. В. Ототожнення та розрізнення як феномен практики мислення. *XV наукові читання, присвячені пам'яті академіка Володимира Володимировича Копейчикова* : зб. матеріалів (Київ, 17 листоп. 2025 р.). Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2025. С. 61–63. URL: <https://elar.navs.edu.ua/handle/123456789/39721>
- [11] Попадинець Г. Правове мислення громадянського суспільства як чинник формування правової культури. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія «Юридичні науки»*. 2021. Т. 8. № 3. С. 90–95. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vnulpurn_2021_8_3_14
- [12] Пряхіна Н. О., Когут Я. М., Жидецький Ю. Ц. Професійно важливі якості сучасного поліцейського. *Габітус*. 2022. Вип. 39. С. 239–243. DOI: 10.32843/2663-5208. 2022.39.43
- [13] Руснак Л. М. Методи розвитку юридичного мислення в процесі професійної підготовки юристів. *Zenodo*. 2025. DOI: 10.5281/zenodo.14586993
- [14] Швець Д. В. Поленезалежність як характеристика життєдіяльності поліцейських. *Право і безпека*. 2021. № 3 (82). С. 219–230. DOI: 10.32631/pb.2021.3.25
- [15] Заболоцька С., Заболоцький Н., Богдан Б. Розвиток професійного мислення здобувачів освіти-юристів у процесі оволодіння професією. *Перспективи та інновації науки*. 2023. № 1 (19). С. 114–124. DOI: 10.52058/2786-4952-2023-1(19)-114-124

MYKHAILENKO Roman

PhD in Philosophy, Associate Professor of the Department of Theory, History and Philosophy of Law of the National Academy of Internal Affairs

03035, 1 Solomianska Sq., Kyiv, Ukraine

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1689-4382>

The Culture of Thinking of a Modern Law Enforcer

Abstract. The purpose of the article is to approach the understanding of the essence of the culture of thinking of a modern law enforcement officer. The article considers the culture of logical thinking as an important component of personality formation. It is emphasized that human thinking is subject to logical laws and proceeds in logical forms regardless of the science of logic. Logical thinking is defined as the ability to analyze a situation, event or phenomenon and as the ability to rationally predict the future. Logical thinking is close to critical, because it lays the foundation for a comprehensive vision and understanding of reality. Legal culture is an important element of the personal development of a law enforcement officer, who not only enforces law, but also forms legal thinking that meets the standards of public administration and law enforcement. Modern research in the field of legal education shows that the formation of legal culture should be based on an integrated approach, which includes both legal education and moral and ethical education. The legal culture of police officers is not just knowledge of laws and norms, but a deep understanding of the mechanisms of their application in everyday activities. The formation of such a culture requires both theoretical assimilation of legal principles and practical implementation in real conditions of official activity. For this purpose, it is necessary to develop innovative methods of professional training that will be based on critical thinking and logic. Practical significance. With the help of thinking, an individual discovers the relationship between objects, events and phenomena, finds out the causes and consequences of this interaction, and can also draw conclusions that will later provide a broader understanding of the essential features of individual legal phenomena. The presented results may be useful to university lecturers, school teachers, and students of higher education institutions.

Keywords: logical thinking; culture thinking; legal thinking; legal cognition; legal culture; legal reality.